

Ludwik Pelczarski, Dominik Wanic,

Z życia Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 4, 637-647

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Czyżewskiego — działacza plebiscytowego z Janowa oraz pomnik szesnastu Powiślan zamordowanych w 1940 r. w Szpengowsku, pow. Starogard. Na tablicy wryto słowa: „Oddali życie za wolność tej ziemi”. Całością uroczystości sprawnie kierował kwidzyński oddział TRZZ.

Dnia 15 X 1960 r. odbyła się w Łodzi uroczystość 40-lecia pracy społecznej prof. Henryka Lewandowskiego, w której wzięła udział delegacja województwa olsztyńskiego: posłanka Wanda Pieniężna, Jan Lubomirski i mgr Zygmunt Lietz. Obchody 40-lecia plebiscytu na Warmii i Mazurach zorganizowała Rada Okręgu TRZZ w Łodzi. W pierwszej części referat na temat plebiscytu na Powiślu, Warmii i Mazurach wygłosił Z. Lietz. O odrodzeniu ruchu polskiego na tym terenie mówiła posłanka Wanda Pieniężna. Sylwetkę polityczną jubilata scharakteryzował sekretarz programowy Rady Naczelnej TRZZ, dr Czesław Pilichowski, a życzenia w imieniu RO w Łodzi złożył poseł Wł. Pawlak. W drugiej części występowały chóry III Gimnazjum i Liceum im. Tadeusza Kościuszki i chór ZNP okręgu łódzkiego.

Dnia 16 X 1960 odbyło się w Piotrkowie Trybunalskim spotkanie działaczy z Warmii i Mazur, Śląska i Ziemi Lubuskiej z młodzieżą szkolną. W godzinach popołudniowych odbyła się w zamku piotrkowskim sesja naukowa. Pierwszy referat wygłosił wiceprzewodniczący PWRN w Olsztynie, J. Boenigk, *O plebiscycie na Warmii i Mazurach*. Drugim referentem był poseł Tadeusz Nowakowski, który wygłosił referat: *Od Grunwaldu do holdu krzyżackiego w Piotrkowie*.

LUDWIK PELCZARSKI, DOMINIK WANIC

Z ŻYCIA WYŻSZEJ SZKOŁY ROLNICZEJ W OLSZTYNIE *)

I

DZIEJE UCZELNI W LATACH 1919 — 1950

Wyższa Szkoła Rolnicza, założona w 1950 r. w Olsztynie, jest kontynuacją WSGW w Cieszynie i Łodzi, które, oprócz części personelu, majątku ruchomego, wniosły cały swój dorobek naukowo-dydaktyczny oraz tradycje. Dlatego będzie rzeczą celową zapoznanie się z etapami rozwojowymi i zmianami organizacyjnymi, które przechodziła uczelnia, poczynając od Akademii Rolniczej w Bydgoszczy w 1919 a., a kończąc na WSGW w Cieszynie i Łodzi (lipiec 1950 r.).

Akademia Rolnicza w Bydgoszczy została powołana do życia na podstawie uchwały Naczelnej Rady Ludowej W. Ks. Poznańskiego z czerwca 1919 r. na wniosek Wlk. Izby Rolniczej. Inicjatorami założenia byli profesowie-rolnicy przy Uniwersytecie Poznańskim. Uczelnia rozpoczęła działalność 9 listopada 1919 r., początkowo w Poznaniu, gdyż Bydgoszcz znajdowała się jeszcze pod okupacją niemiecką, jednak już w lutym 1920 r., natychmiast po oswobodzeniu Pomorza, zostaje przeniesiona do Bydgoszczy. Tutaj rozpoczęła się właściwa praca organizacyjna w oparciu o statut Szkoły, zatwierdzony przez minist. b. dzielnicy pruskiej. (Rozp. z dn. 14 IV 1920 r. Z. M. 14a 147/20), który m. in. mówił:

1. Celem Akademii Rolniczej w Bydgoszczy jest przysporzenie rolnictwu polskiemu dostatecznie naukowo i praktycznie wykształconych samodzielnych pracowników. Przygotowanie młodzieży do samodzielnej pracy naukowej nie leży w programie zakładu.

*) Niniejszy artykuł zamieszczamy w związku z 10-leciem WSR w Olsztynie. Autorem części I-iej jest Ludwik Pelczarski, a części II-iej — prorektor Dominik Wanic (przyp. Red.).

2. Akademia obejmuje cztery odrębne wydziały: a) Rolniczy, b) Melioracyjny i Mierniczy, c) Ogrodniczy, d) Kobiecego Gospodarstwa Wiejskiego.

3. Całokształt nauki na wszystkich wydziałach trwa z reguły dwa lata.

Wydany statut stanowi pewną nowość w ówczesnym szkolnictwie polskim. Jest on dostosowany do poziomu szkoły wyższej tworzącej szczebel pośredni między typem uniwersyteckim a średnim i w samym swym charakterze wykazuje odrębności strukturalne i metodologiczne. Powyższy statut obowiązywał uczelnię do października 1922 r., tj. do czasu przemianowania jej na Państwową Szkołę Gospodarstwa Wiejskiego i przeniesienia do Cieszyna. Początkowo zostaje utworzony jedynie Wydział Rolniczy. Powołana przez Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej komisja organizacyjna, składająca się z delegatów Uniwersytetu, posiadała 12 profesorów o znanych już nazwiskach ze Szkoły Czernichowskiej, m. in. dra T. Ryłskiego, J. F. Sikorskiego, H. Maciejewskiego. Pierwszym rektorem uczelni został prof. B. Duchowicz, zaś w latach 1921 — 1936 prof. dr T. Ryłski.

Uczniowie tego okresu — to przeważnie młodzież starsza, pochodząca w $\frac{3}{4}$ ze sfer rolniczych, z ukończonymi 6 klasami szkoły średniej oraz z najmniej jednoroczną praktyką rolną. Część z nich rekrutowała się spośród absolwentów średnich szkół rolniczych. Program studiów wzorowany był na programie wyższych szkół rolniczych podobnego typu prowadzonych za granicą, zwłaszcza niemieckich. Wychodząc z założenia, że Szkoła tego typu miała za zadanie wykształcić w krótkim, bo zaledwie 2-letnim, okresie jak największą liczbę rolników praktyków, opracowano program, w którym, poza niezbędną ilością godzin przewidzianych na wykłady i szkolenie teoretyczne, bardzo wiele czasu poświęcono na ćwiczenia, wycieczki naukowe i zajęcia praktyczne. Tak ujęty program dawał gwarancję gruntownego przygotowania i szybkiego ukończenia studiów, zwłaszcza że większość słuchaczy to młodzież, która już przygotowywała się do tego zawodu, a tylko wojna 1914 — 1919 uniemożliwiła jej dalsze studia. Absolwenci szkoły zajmowali poważne i odpowiedzialne stanowiska w administracji rolnej bądź agronomii społecznej, ciesząc się powszechnym uznaniem wśród sfer rolniczych kraju.

Jednak Akademia w Bydgoszczy nie miała sprzyjających warunków do dalszego rozwoju. Brak było odpowiednich pomieszczeń i urządzeń. Pomimo starań i licznych memoriałów do władz, uczelnia nie otrzymała własnego pomieszczenia. Ostatecznie Minist. Wyznań i Oświecenia Publ., które pod koniec 1921 r. objęło bezpośrednią władzę nad szkolnictwem b. Dzielnicy Pruskiej, zdecydowało przeniesienie szkoły do Cieszyna od września 1922 r. zmieniając równocześnie jej nazwę i statut (Dz. Urzęd. Min. WR i OP nr 63 z dn. 5 X 1921 r.).

Powstaje Państwowa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie. Nowy statut przekształca dotychczasowy charakter uczelni na szkołę zawodową o wyższym poziomie nauki z $2\frac{1}{2}$ -letnim okresem studiów. Mają być utworzone wydziały rolniczy, melioracyjno-mierniczy oraz kobiecego gospodarstwa wiejskiego. Jej absolwenci zostają zrównani z uprawnieniami maturzystów szkół ogólnokształcących, natomiast program studiów nie uległ zmianie.

Z chwilą przeniesienia szkoły do Cieszyna rozrosła się i rozbudowała jej baza materiałowa. Uczelnia otrzymała na ogół wystarczające pomieszczenie w budynkach pokoszarowych, 2 gospodarstwa rolne z zakładem mleczarskim o łącznym obszarze 270 ha dla prowadzenia ćwiczeń i prac doświadczalnych. Następuje dalsza rozbudowa uczelni. We wrześniu 1923 r. staraniem Ministerstwa Rolnictwa zostaje zorganizowany Wydział Instruktorско-Nauczyielski

o 2 semestrach studiów, kształcący nauczycieli i instruktorów do gminnych i powiatowych szkół rolniczych. Początkowo napływ młodzieży na studia był dość duży (ok. 200 osób na wszystkich semestrach, zaś absolwentów 40 — 50 rocznie). Stopniowo jednak zmniejszała się frekwencja, a powodem tego był brak stabilizacji charakteru uczelni. Wytworzony stan tymczasowości odbijał się ujemnie na normalnym toku studiów i hamował dalszy rozwój Szkoły. Po długich pertraktacjach, aby szkole przywrócić uprawnienia dawnego typu szkoły wyższej, Minist. WR i OP zarządzeniem z dn. 16 listopada 1927 r. nadało szkole nowy statut oraz nazwę: Państwowa Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie. Nadany statut przywrócił znowu dawny charakter szkoły zawodowej typu wyższego, przedłużając okres studiów do 3 lat oraz nadając jej absolwentom tytuł zawodowy „dyplomowany rolnik” oraz uprawnienia pracowników I kat. w państwowej służbie cywilnej.

Od tej chwili wzrasta liczba zgłoszeń kandydatów oraz lepszy ich dobór (30% maturzystów). Głównym trzonem szkoły był Wydział Rolniczy, w ramach którego poza zasadniczym kierunkiem rolniczym studenci specjalizowali się w ogrodnictwie, sadownictwie, pszczelarstwie, rybactwie i młeczarstwie, w czym dużą pomocą służyły majątki doświadczałne. Szczególnie sprzyjające warunki szkolenia i doświadczalnictwa posiadał dział młeczarski, mając własny zakład w majątku Bażanowice, gdzie w r. 1930 powstała wzorowa serownia doświadczalna dla produkcji serów ementalskich, przekształcona w r. 1933 na Doświadczalną Stację Serowarską promieniującą swoją działalnością na cały region Śląska Cieszyńskiego.

Dzięki dogodnym warunkom rozwój szkoły postępował szybko na każdym odcinku, a w rezultacie życiowo i elastycznie ułożonych programów, dostosowanych do aktualnych postulatów rolnictwa, wytworzony został nowy, typ uczelni wyższej o skróconym okresie studiów, zdobywającej powszechne uznanie.

Natomiast nie znalazła szkoła uznania u ówczesnych władz centralnych. Zaskorupiałe w swoim konserwatyzmie władze ministerialne nie mogły pogodzić się z czymś nowym, co nie mieściło się w przestarzałych ramach szkolnictwa wyższego. Zarządzeniem z dn. 30 czerwca 1939 r. zmieniono po raz czwarty statut i nazwę szkoły na Państwową Szkołę Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie, obniżając ją do stopnia licealnego. Jednak zarządzenie to, nie oparte zresztą na obiektywnej ocenie szkoły, a podyktowane względami czysto formalnymi (wniesiono w tym czasie nową ustawę o ustroju szkolnictwa), nie weszło w życie. Na przeszkodzie stanęła wojna 1939 r.

W okresie okupacji szkoła przerwała swoją działalność. Poszczególni jej profesorowie brali czynny udział w kompletach tajnego nauczania, część znalazła się w tajnych organizacjach wojskowych i politycznych.

Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie 1945 — 1950

Po ustąpieniu okupanta w maju 1945 r. powrócili do Cieszyna prawie wszyscy przedwojenni profesorowie i pod kierunkiem b. dyrektora, inż. T. Rodkiewicza, przystąpili niezwłocznie do pracy nad uruchomieniem uczelni. Równocześnie Ministerstwo Oświaty anulowało zarządzenie z 30 VI 1939 r., zaliczając uczelnię do rzędu szkół wyższych zawodowych. W połowie października 1945 r. rozpoczęto wykłady, uruchamiając 2 wydziały o 3-letnim okresie studiów: Rolny i Młeczarsko-Serowarski oraz 1-roczy kurs wstępny. Pod koniec 1945 r. zostało uruchomione 1-roczone Studium Nauczycielsko-Instruktorskie. W lutym 1947 r. zostało zorganizowane 1-roczone Studium Ochrony Roślin.

Dla celów dydaktycznych oraz doświadczalnych Min. Roln. i RR przekazało szkole 5 majątków doświadczalnych o łącznym obszarze 1750 ha.

Zaczęła się intensywna praca organizacyjna. W odremontowanych i częściowo przebudowanych gmachach przedwojennych zostały urządzone najkonieczniejsze zakłady-pracownie. Rozbudowano i wznowiono działalność Doświadczalnej Stacji Serowerskiej. Wzrastała też stopniowo i kadra naukowa. Rektorem od r. 1945 do lipca 1949 r. był prof. T. Rodkiewicz, zaś od września 1949 r. — prof. M. Gotowiec.

Uczelnia cieszyła się dużą popularnością, o czym świadczy zwiększająca się z roku na rok frekwencja młodzieży, przy czym młodzież wiejska i robotnicza wynosiła 55 — 65% ogólnego stanu w poszczególnych latach tego okresu. Stopniowym zmianom ulegały również programy nauczania oraz regulamin studiów. Ostatecznie rozporządzenie Min. Oświaty z 13 sierpnia 1949 r. ustaliło nowe podstawy organizacyjne i wprowadziło częściową zmianę programów. Okres studiów został rozszerzony do 3½ lat. Rozporządzenie powyższe precyzowało równocześnie uprawnienia absolwentów oraz typ i charakter uczelni. Absolwenci I^o otrzymywali tytuł inżyniera z określeniem specjalności, a uzyskany dyplom dawał możliwość studiów, II° z tytułem naukowym magistra.

Jednak nie zdołano w pełni zrealizować wydanych zarządzeń, gdyż z dniem 31 V 1950 r. weszło w życie nowe rozporządzenie Prez. Rady Ministrów nakazujące likwidację uczelni.

Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi 1945—1950

Równocześnie z WSGW w Cieszynie została powołana do życia WSGW w Łodzi (dekret Min. Oświaty z dn. 20 IX 1945 r. nr 2407/45/N) jako druga wyższa szkoła zawodowa typu nieakademickiego z 3-letnim okresem studiów. Na delegata organizacyjnego szkoły z ramienia Ministerstwa wyznaczono prof. dra F. Skupieńskiego późniejszego jej rektora aż do czasu likwidacji. Strukturę organizacyjną szkoły oparto na klasyfikacji zasadniczych potrzeb życia i pracy wsi z podziałem na odpowiednie grupy. Zgodnie z tymi zasadami zostały utworzone następujące wydziały i studia: Rolniczy Przemysłu Rolnego, Ogrodniczy, Agronomii Społecznej, Spółdzielczy oraz Studium Wstępne.

Ponadto szkoła prowadziła międzywydziałowe Studium Pedagogiczne dla studentów oraz 1-roczone Studium Pedagogiczne dla nie wykwalifikowanych czynnych nauczycieli szkół zawodowych. Przy uczelni istnieje Instytut Kultury Wsi, w zorganizowanych przez niego ośrodkach prowadzone są:

- 1) w ośrodku Wolbórz — szkoła powszechna dla dorosłych, gimnazjum oraz liceum wraz z internatem,
- 2) w ośrodku Widzew — liceum ogrodnicze,
- 3) w ośrodku Łódź — gimnazjum i liceum.

(Szkoły te były czynne do r. 1948, tj. do chwili przekazania ich Kuratorium).

Równocześnie dla celów doświadczalnych Ministerstwo Rolnictwa przydzieliło szkole 8 obiektów rolnych o ogólnej powierzchni 3200 ha, gdzie zorganizowano szereg stacji doświadczalnych i zakładów. Dużą przeszkodą na drodze racjonalnej rozbudowy szkoły był brak własnych pomieszczeń, a stan takiej tymczasowości przetrwał aż do czasu jej likwidacji. Jednakże pomimo tych trudności rozbudowa uczelni postępowała stale naprzód. Wzrastał też napływ studentów, a przewagą stanowiła młodzież wiejska (51 — 70% ogólnego stanu), robotnicza — 16 — 26%. Na specjalne podkreślenie zasługiwały wydziały Przemysłu Rolnego, Spółdzielczego i Agronomii Społecznej jako pierwsze i jedyne w dotychczasowej strukturze szkolnictwa wyższego. Odpowiadały one najbardziej żywotnym potrzebom nowej wsi dzięki czemu cieszyły się najliczniejszą frekwencją.

Jednak częste zmiany oraz stopniowa likwidacja niektórych wydziałów nie pozwalały na ustabilizowanie się struktury, organizacyjnej i hamowały normalny rozwój szkoły, a stan prowizorium przetrwał aż do końca jej istnienia. Ostatecznie na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 31 V 1950 r. nastąpiła likwidacja WSGW w Łodzi i w Cieszynie, a na ich bazie powstaje i organizuje się nowa uczelnia typu akademickiego — Wyższa Szkoła Rolnicza w Olsztynie.

II

RYS HISTORYCZNY UCZELNI W LATACH 1950 — 1960

Wyższą Szkołę Rolniczą w Olsztynie założono w celu stworzenia z niej ośrodka kultury rolniczej w północno-wschodnim regionie Polski, który mimo charakteru wybitnie rolniczego dotychczas nie posiadał wyższej uczelni tego typu. Poza szkoleniem kadr zawodowych nałożono na nią obowiązek rozpracowywania zagadnień naukowych, dotyczących problemów obok ogólnosiato-wych czy ogólnokrajowych przede wszystkim odnoszących się do regionu, w którym znalazła swoją siedzibę. Obowiązek niesienia kultury rolniczej w teren był tym ważniejszy, że ziemie te uległy straszному spustoszeniu w czasie drugiej wojny światowej i wolno dźwigały się z upadku. Ponieważ uczelnia olsztyńska nie powstała od nowa i miała za sobą doświadczenia i tradycje swoich poprzedniczek, mimo trudnych warunków lokalowych i organizacyjnych oraz mimo słabego wyposażenia, mogła od początku postawić pracę dydaktyczną na odpowiednio wysokim poziomie i podjąć się rozwiązywania niektórych zagadnień naukowych oraz współpracy z terenem.

Organizację uczelni pomyślano w ten sposób, aby jak najlepiej odpowiadała potrzebom jej regionu. Utworzono 4 wydziały: Rolny, Mleczarski, Zootechniczny i Rybacki. Istnienie 3 pierwszych wydziałów ma swoje uzasadnienie w rolniczym charakterze regionu. Wydział Rybacki zorganizowano ze względu na szczególne warunki bliskości morza oraz wielką ilość jezior na terenie Warmii i Mazur.

Można stwierdzić, że uczelnia olsztyńska znalazła się w dogodnym dla siebie środowisku, które powinno korzystnie wpłynąć na jej twórczość naukową i pracę dydaktyczną. Jednym z ciekawych rysów tego regionu, który niewątpliwie winien wywierać wielki wpływ na działalność uczelni, to fakt, że przewaga jego areалу użytków rolnych skupia się w dużych gospodarstwach rolnych, a więc takich, do jakich stworzenia dąży się w ustroju socjalistycznym.

Lokalizacja uczelni na terenie miasta Olsztyna ma także wiele walorów. Jest ona oddalona około 2 km od centrum miasta i tworzy samodzielne osiedle uczelniane.

Ważną bazą materialną uczelni, niezbędną do prowadzenia zajęć dydaktycznych i badań naukowych, są rolnicze gospodarstwa szkolne. Z chwilą rozpoczęcia swojej pracy szkoła otrzymała gospodarstwo Posorty wraz z nie-dużym folwarkiem Stary Dwór o łącznym areale 550 ha użytków rolnych i 100 ha jezior.

Niewątpliwą zaletą tych gospodarstw jest bezpośrednie sąsiedztwo z uczelnią. Ułatwia to bowiem prowadzenie ćwiczeń terenowych, wykonywanie prac magisterskich i badań naukowych. Przejęty majątek był jednak kompletnie zrujnowany i zdewastowany. Budynek mieszkalny i gospodarstwo mocno zniszczone lub

mało przydatne dla celów szkoleniowych i badawczych, pola w najwyższym stopniu zachwaszczone i wyjałowione, inwentarz żywy i martwy bardzo skąpy i niskiej jakości. Wiele wysiłków kosztowało zarówno Zarząd Rolniczych Zakładów Doświadczalnych, jak i Rektorat doprowadzenie gospodarstwa do stanu umożliwiającego pracę dydaktyczną i badawczą oraz postawienie go na odpowiednim poziomie produkcyjnym.

Obecnie zagadnienie szkolnych gospodarstw rolniczych przedstawia się na ogół zadowalająco. Uczelnia posiada trzy zespoły gospodarstw, które są rozmieszczone w trzech punktach województwa olsztyńskiego, różniących się od siebie warunkami klimatycznymi, rzeźbą terenu i typami gleb.

Poza wspomnianymi Posortami i Starym Dworem drugi kompleks gospodarstw, przejęty w roku 1954, znajduje się w powiecie reszelskim — prawie najchłodniejszej części województwa olsztyńskiego. Charakteryzuje się specyficznym typem gleb (gleby ciężkie) i obejmuje duże gospodarstwo, Łężany, oraz dwa mniejsze folwarki Wolę i Samławki o łącznej powierzchni ponad 1000 ha. Dany zespół gospodarstw posiada również około 600 ha jezior, które służą Wydziałowi Rybackiemu. Wreszcie trzeci kompleks szkolnych gospodarstw rolnych znajduje się w powiecie ostródzkim u stóp Gór Dylewskich i cechuje się najłagodniejszymi warunkami klimatycznymi, słabo sfałowanym terenem i dość dobrymi glebami. Wszedł on w skład Rolniczych Zakładów Doświadczalnych w roku 1957 i składa się z 3 dużych gospodarstw: Bałcyn — 585 ha, Lipowa — 600 ha i Zajączek 745 ha.

Areał wszystkich gospodarstw rolnych wynosi około 3400 ha użytków rolnych i około 700 ha jezior. Niektóre majątki są uprzemysłowione, mianowicie Zajączki posiadają gorzelnię i tartak, a Łężany młyn elektryczny.

Stan produkcyjny majątków uczelni wprawdzie jest jeszcze daleki od ideału, niemniej osiągnął już dość wysoki poziom. Dla przykładu przytoczę wydajność z 1 ha dla podstawowych produktów rolnych za rok 1959/60. W zależności od gospodarstwa wynosiła: żyto — 18 — 20 q, pszenica ozima — 17 — 22 q, jęczmień jary — 15 — 24 q, owies — 13 — 34 q, rzepak — 18 — 30 q, ziemniaki — 110 — 264 q i buraki pastewne — 269 — 550 q.

Większość majątków prowadzi produkcję materiałów siewnych i sadzenia — superelity i elity.

Uczelnia posiada 2 obory bezgruzlicze, dbając, aby reszta obór posiadała wysoko kwalifikowany, bezgruzliczy materiał hodowlany i zarodowy. Nie znaczy to jednak, aby nasze Rolnicze Zakłady Doświadczalne nie miały już potrzeb. Wymagają one bowiem jeszcze poważnych inwestycji budowlanych: jak hoteli robotniczych dla sezonu i praktykantów, czworaków dla pracowników fizycznych, administracyjnych i naukowych, następnie budynków administracyjnych.

Następnym warunkiem, od którego zależy praca uczelni, jest niewątpliwie zaopatrzenie jej w naukową aparaturę i fachową literaturę. Przy organizowaniu uczelni aparatura była bardzo skąpa i przeważnie ograniczała się do pomocy dydaktycznych. Zarówno szkoła cieszyńska, jak i łódzka w małym stopniu zajmowały się badaniami naukowymi. Obecnie szereg katedr i zakładów posiada przynajmniej podstawową aparaturę naukową, niezbędną do prac badawczych. Większość katedr i zakładów jednak odczuwa brak nawet takiej, nie mówiąc już o pracowniach izotopowych, aparatury najnowocześniejszego typu, najdroższej i wymagającej wysokich dewiz. Z tej przyczyny praca opiera się na starych metodach, które już zarzucono na Zachodzie i Wschodzie. Niestety, w ostatnim roku budżetowym kredyty na aparaturę zostały silnie obniżone.

Fundamentalne znaczenie zarówno dla procesu nauczania, jak i prowadzenia prac badawczych posiada biblioteka. W chwili organizacji uczelnia olsztyńska przejęła około 16 000 tomów ze szkół cieszyńskiej i łódzkiej. Obecnie liczy już 70 000 tomów oraz 563 tytułów czasopism, w tym 432 zagranicznych. W latach 1951 — 1960 udostępniła 270 000 tomów. Na terenie uczelni obok Biblioteki Głównej istnieją biblioteki zakładowe, których zbiory liczą ok. 50 000 tomów.

Biblioteka Główna mieści się w tymczasowym budynku i oczekuje na odpowiednie dla siebie miejsce. Niemniej obecnie posiada czytelnię dla studentów, czytelnię dla pracowników naukowych, osobny dział czasopism zagranicznych oraz pracownię mikrofilmów. Warto zaznaczyć, że z Biblioteki Głównej korzystają także osoby nie związane ze szkołą.

Uczelnia posiada 4 Wydziały: Rolniczy z 16 katedrami i 25 zakładami; Zootechniczny z 7 katedrami, 13 zakładami i 2 pracownikami; Rybacki z 7 katedrami, 17 zakładami, 2 pracownikami i muzeum; Mleczarski z 8 katedrami i 11 zakładami. Wydział Mleczarski i Rybacki są jedynymi w kraju. Stanowiły one dalszy ciąg szkoły cieszyńskiej, Rolniczy — łódzkiej. Wydział Zootechniczny kreowano w roku 1950, a Rybacki w roku 1951. Z nowym rokiem akademickim 1960/61 zostaje dodatkowo uruchomione 4-letnie Studium Geodezji Urzędzeń Rolnych. Nadto prowadzi się Studium dla pracujących przy Wydziale Rolniczym od roku 1952, przy Zootechnicznym od roku 1955. Z międzywydziałowych studiów należy wymienić Studium Wojskowe, Studium Języków Obcych i Studium Wychowania Fizycznego, a w ubiegłym roku szkolnym uruchomiono także Kurs Gospodarstwa Kobiecego.

Trwa on 3 lata i pokrywa się w czasie ze szkoleniem wojskowym studentów.

Nabór na poszczególne wydziały kształtował się rozmaicie w omawianym 10-leciu. Na wydziałach Rolniczym i Zootechnicznym przeprowadzano go w 2 terminach ze względu na brak kandydatów. Od 2 lat przewidziany na Wydziale Rolniczym limit pozostaje pokryty już w pierwszym terminie egzaminów. Obecnie przyjmuje się na Wydz. Rolniczy 230 kandydatów, na Zootechniczny — 40, na Mleczarski — 80, Rybacki — 80 i na kurs Geodezji 60 kandydatów.

Na wszystkich wydziałach początkowo studia trwały 3½ lata, następnie 4 lata i były 2-stopniowe, obecnie są jednostopniowe — pięcioletnie. Zazwyczaj na 4 roku studiów studenci podejmują prace magisterskie, aby po ukończeniu 5 roku uzyskać stopień inżyniera-magistra. Poza studiami stacjonarnymi i dla pracujących prowadzi się także studia eksternistyczne.

Naukowa obsada uczelni personalna początkowo była skromna. W roku 1950 posiada 22 samodzielnych pracowników i 98 pomoc. prac. nauki — ogółem 120. Ale już w roku 1955 samodzielnych pracowników nauki było 25, zastępców profesorów 15, adiunktów 39 (3 z doktoratem), 116 asystentów, 23 nowych nauczycieli i 65 pracowników technicznych oraz laborantów. Obecnie zaś w uczelni pracuje 36 samodzielnych pracowników naukowych (1 profesor zwyczajny, 17 profesorów nadzwyczajnych i 18 docentów), 12 zastępców profesora, 57 adiunktów (w tym 13 ze stopniem doktora), 125 asystentów, nauczycieli 21 i 103 pracowników technicznych i laborantów.

W działalności uczelni można wyróżnić 3 zasadnicze kierunki — dydaktyczny, naukowy i współpracy z terenem. Jednym z podstawowych obowiązków uczelni jest niewątpliwie praca dydaktyczna. Ma ona szkolić wysoko kwalifikowane kadry naukowe, przygotować kandydatów do zawodu nauczycielskiego i dostarczyć produkcji dobrych fachowców.

Jak już wspominaliśmy, początkowo zajęcia dydaktyczne odbywały się w bardzo trudnych warunkach. W miarę przybywania sal wykładowych i ćwi-

czytelnych prac ta stawała się łatwiejsza. Niemniej jeszcze odczuwa się poważny brak sal wykładowych. Zajęcia dydaktyczne przez cały czas odbywały się w postaci wykładów, seminariów, ćwiczeń laboratoryjnych i terenowych, praktyki, kollokwium i egzaminów. Wszystkie katedry od początku swojego istnienia nie szczędziły wysiłków w doskonaleniu form nauczania poprzez konsultacje i jak najbardziej pogładowe wykłady i ćwiczenia. Równocześnie stawiano studentom coraz większe wymagania.

W czasie studiów studenci wszystkich wydziałów zobowiązani są odbywać odpowiednie praktyki. Na Wydziale Rolniczym i Zootechnicznym do niedawna odbywały się w PGR i w niektórych spółdzielniach produkcyjnych. Tego rodzaju organizacja praktyk narażała na duże trudności w kontroli ich przebiegu. Nadto studenci dość często nie trafiali do gospodarstw znajdujących się przynajmniej na średnim poziomie zarówno produkcyjnym, jak i organizacyjnym. Z tej przyczyny studenci Wydziału Rolniczego od 2 lat, a Zootechnicznego od ostatniego roku odbywają je w szkolnych rolniczych zakładach doświadczalnych pod nadzorem specjalnych opiekunów — nauczycieli zawodu. Z ramienia uczelni praktykami opiekuje się pracownik naukowy z Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Rolnych.

Studenci Wydziału Rybackiego odbywają praktyki częściowo na szkolnych jeziorach, częściowo zaś na Wybrzeżu i morzu. Natomiast studenci Wydziału Mleczarskiego są kierowani w tym celu do zakładów mleczarskich, głównie w rejonie północno-wschodnim.

W ubiegłym dziesięcioleciu studia stacjonarne ukończyło 2863 absolwentów, w tym na Wydz. Rolniczym 1556, Mleczarskim 453, Zootechnicznym 592 i Rybackim 262. Studium Wojskowe odbyło z pozytywnym wynikiem 1414 absolwentów. Wreszcie studium dla pracujących liczy obecnie 205 absolwentów, a studia eksternistyczne ukończyło 44 osoby.

Jeśli chodzi o skład socjalny studentów w przekroju 10-letnim, to młodzieży pochodzenia chłopskiego jest około 40% ogółu studentów, robotniczego około 17%, inteligencji około 40% i innych 3%.

Absolwenci kortowskiej uczelni pracują w różnych branżach, na ogół jednak związanych z kierunkiem studiów. I tak absolwenci Wydziału Rolniczego i Zootechnicznego są zatrudnieni w PGR, w administracji rolniczej różnych szczebli, w kółkach rolniczych i związkowych oraz zespołach uprawowych i hodowlanych, następnie w różnego rodzaju stacjach, jak chemicznych, oceny nasion, doświadczalnych, w rozmaitego typu centralach i zarządach, w instytutach naukowych i w szkolnictwie.

Absolwenci Wydziału Mleczarskiego pracują głównie w zakładach mleczarskich, a Rybackiego w różnych przedsiębiorstwach rybackich i przemyśle rybnym. Trudno tu podać ściśle dane liczbowe, szczególnie odnośnie do Wydziału Rolniczego i Zootechnicznego ze względu na wielki wachlarz kierunków pracy oraz dużą płynność kadr. Niewątpliwie najwięcej w swoim zawodzie pracuje absolwentów Wydziału Mleczarskiego i Rybackiego, a to ze względu na dość ograniczoną ich specyfikę.

Nasuwa się bardzo ważne pytanie, w jakim stopniu nasycony jest absolwentami własny teren, tzn. województwo olsztyńskie, względnie cały region północno-wschodni. Na ogół przyjmuje się, że w województwie olsztyńskim pracuje ponad 300 absolwentów, w tym 65 po studium dla pracujących, natomiast większa część absolwentów* w województwach białostockim, gdańskim, bydgoskim i koszalińskim.

Ważnym wydarzeniem w życiu naszej młodej uczelni było rozpoczęcie nadawania stopnia doktora na Wydziale Rolniczym i Rybackim. Nastąpiło to

w roku 1958/59. Do obecnej chwili na Wydziale Rolniczym odbyło się 9 obron prac doktorskich, na Wydz. Rybackim 4. Warto również zaznaczyć, że w ubiegłym roku akademickim na Wydziale Rybackim przeprowadzono pierwszy przewód habilitacyjny. (Dr Chicewicz — adiunkt Zakładu Anatomii i Embriologii Ryb).

Drugi kierunek pracy uczelni — to badania naukowe. Są one obowiązkiem całej kadry naukowej wszystkich szkół akademickich. Ten dział pracy na szerszą skalę podjęto dopiero po wstępnym okrzepnięciu organizacji uczelni. Trzeba było bowiem najpierw choćby prowizorycznie zorganizować Katedry i Zakłady, przygotować wykłady i ćwiczenia oraz pomoce naukowe i to wszystko prawie na nowo. Trzeba było zapoznać się z regionem i jego problemami, postarać się o niezbędną aparaturę i przygotować odpowiednio obiekty doświadczalne. Wszystko to wymagało kilku lat pracy. Ale już w roku 1955 Wydział Rolniczy podejmuje do opracowania 200 tematów, Mleczarski 77, Zootechniczny 49 i Rybacki 17, co daje razem 343 tematy. Odtąd z roku na rok problematyka badawcza narasta i w roku obecnym wszystkie wydziały pracują ogółem nad 607 tematami, z czego na Wydział Rolniczy przypada 291 tematów, na Mleczarski 141, na Zootechniczny 62 i na Rybacki 113. Wiele z nich odnosi się do regionu północno-wschodniego, a w szczególności zaś do województwa olsztyńskiego. Dla przykładu wymienię takie węzłowe zagadnienia, jak:

1. Systemy zagospodarowania terenów erodowanych na Pojezierzu Mazurskim (Katedra Ogólnej Uprawy Roli i Roślin).
2. Kartografia gleb woj. olsztyńskiego i ich morfologia (Katedra Gleboznawstwa).
3. Badania niektórych składników gleb woj. olsztyńskiego (Katedra Chemii Rolnej).
4. Badania nad uprawą rozmaitych mieszanek w woj. olsztyńskim (Katedra Szczegółowej Uprawy Roślin).
5. Monografia łąk niektórych okolic woj. olsztyńskiego (Katedra Uprawy Łąk i pastwisk).
6. Badania rejonizacyjne nad poszczególnymi gatunkami i odmianami drzew i krzewów owocowych oraz warzyw w woj. olsztyńskim (Katedra Ogrodnictwa).
7. Badania nad ekotypami roślin użytkowych woj. olsztyńskiego (Katedra Hodowli Roślin).
8. Zespoły roślinne poszczególnych okolic woj. olsztyńskiego (Katedra Botaniki).
9. Badania nad fauną niektórych okolic woj. olsztyńskiego (Katedra Zoologii).
10. Badania nad szkodnikami i chorobami roślin uprawnych w woj. olsztyńskim (Katedra Ochrony Roślin).
11. Badania nad poszczególnymi gatunkami zwierząt domowych woj. olsztyńskiego (Katedra Szczegółowej Hodowli Zwierząt).
12. Badania nad jeziorami i gospodarką rybną woj. olsztyńskiego (Katedra Wydziału Rybackiego).
13. Badania ekonomiczne nad gospodarką rolniczą woj. olsztyńskiego (Katedra Ekonomiki Gospodarstw Rolnych).
14. Badania nad produkcją Zakładów Mleczarskich w woj. olsztyńskim (katedry Wydziału Mleczarskiego).

Z wyżej podanego zestawienia widzimy, że podjęte do opracowania problemy mają podstawowe znaczenie dla danego regionu. Prace naukowe drukuje się w olsztyńskich Zeszytach Naukowych oraz w całym szeregu różnych wydaw-

nictw naukowych. Wreszcie ogłoszono drukiem 5 prac o charakterze monograficznym lub innym oraz 5 skryptów i przewodników do ćwiczeń.

Działalność naukowa uczelni rozwija się także w innych formach na innych odcinkach. Skupia się ona przede wszystkim w towarzystwach naukowych, których na jej terenie istnieje kilka. Należy tu wymienić oddziały: Polskiego Towarzystwa Przyrodniczego im. Kopernika, Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego, Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego i Polskiego Towarzystwa Weterynaryjnego. W związku z ich działalnością w murach uczelni kortowskiej odbył się szereg zjazdów krajowych, jak i międzynarodowych. Choćby tu wymienić zjazdy akustyków oraz gleboznawców i botaników.

Należy także wspomnieć, że 19 naszych naukowców pracuje w PAN w charakterze członków różnych komitetów i komisji, pełniąc w nich często odpowiedzialne funkcje. Niektórzy znów współpracują z takimi instytucjami naukowymi jak: IHAR, IUNG, Instytut Morski, Instytut Rybactwa Śródlądowego, Instytut Mleczarski i wiele innych.

Na polu naukowym kortowska uczelnia współpracuje również z zagranicą. Współpraca ta polega na uczestnictwie naszych naukowców w międzynarodowych kongresach, zjazdach, sympozjach, zarówno w państwach socjalistycznych, jak i kapitalistycznych. Wielu pracowników naukowych wyjeżdżało również do różnych państw w celu zapoznania się z metodami badań tamtejszych zakładów naukowych, celem wzajemnej wymiany swoich osiągnięć lub odbycia stażu naukowego lub praktyki, przy czym parę osób korzystało ze stypendium Rockefellera. Ogółem w ubiegłym 10-leciu wyjeżdżało za granicę 54 pracowników naukowych, w tym: w r. 1957 — 11 osób, 1958 — 7 osób, 1959 — 13 osób, 1960 — 15 osób.

I na odwrót, wielu uczonych zagranicznych odwiedziło naszą uczelnię celem nawiązania kontaktów naukowych oraz zapoznania się z jej organizacją. Dotyczyło to szczególnie wydziałów Rybackiego i Mleczarskiego.

Z zagranicznych gości bawił u nas dyr. FAO, przedstawiciel Instytutu Międzynarodowego w Kanadzie, przedstawiciele Fundacji Rockefellera, przewodniczący Izby NRD, dr Dickmann, ambasadorzy Wielkiej Brytanii, generalni konsulowie ze Związku Radzieckiego, Chińskiej Republiki Ludowej, Korei i Francji, delegacja z sąsiedniego obwodu kaliningradzkiego oraz delegacja gospodarcza z Jugosławii. Ostatnio w czasie uroczystości 550 rocznicy zwycięstwa pod Grunwaldem w murach naszej uczelni odbyło się uroczyste spotkanie delegatów Polonii Zagranicznej z 19 państw.

Wszystko to świadczy, że uczelnia kortowska staje się coraz bardziej znana nie tylko w kraju, ale i za granicą. Przykładem tego może być między innymi także fakt, że na studia na Wydziale Rybackim Jugosławia skierowała 3 studentów i zapowiedziała przyjazd dalszych kandydatów. W tej sprawie nadchodzą zapytania również z innych państw.

Poza pracą dydaktyczną i naukową uczelnia współpracuje z terenem. Współpracę rozpoczęło od pierwszej chwili istnienia szkoły, z roku na rok zwiększając jej zakres działania. Nie mogę wdawać się w szczegóły, gdyż zajęłoby to zbyt wiele czasu. Podam jedynie kierunki tej pracy, przy czym muszę zaznaczyć, że działalnością swoją uczelnia obejmowała nie tylko województwo olsztyńskie, ale także sięgała bardzo często znacznie dalej, bo do woj. białostockiego, gdańskiego, ba, nawet bydgoskiego i koszalińskiego.

Praca uczelni dla terenu polegała przede wszystkim na ścisłej współpracy pracowników nauki z Prezydium WRN oraz WKPG. Uczestniczą oni w rozmaitego rodzaju komisjach, naradach, dyskusjach i konsultacjach dotyczących

gospodarki danego regionu. Są członkami tzw. Rady Naukowej przy Prezydium WRN i WKPG. Opracowują perspektywiczne plany rozwoju gospodarki rolniczej, rybackiej czy też przemysłu mleczarskiego. Są wreszcie stałymi konsultantami naukowymi stacji doświadczalnych, podległych Wojewódzkiej Radzie Narodowej.

Osobny odcinek współpracy z terenem stanowi praca szkoleniowa ludzi z terenu, która odbywa się bądź to w murach naszej uczelni, bądź to w różnych miejscowościach regionu. W pierwszych latach istnienia uczelni na szeroką skalę prowadzono akcję tzw. kół miczurinowskich w ramach Samopomocy Chłopskiej. Obecnie zaś ściśle współpracuje się z kółkami rolniczymi i ze Związkiem Ogrodniczo-Pszczelarskim. Nadto w uczelni odbywają się bez przerwy różnego rodzaju kursy: mechanizacji rolnictwa, kierowników PGR, agronomów i kwalifikatorów płodów rolnych, instruktorów oraz inspektorów rozmaitych kierunków produkcji uprawowych, hodowlanych, drobiarskich, ogrodniczych, pszczelarskich, rybackich, mleczarskich i innych.

W ten sposób nasi pracownicy naukowcy w ciągu ubiegłych 10 lat przeszkolili setki osób zatrudnionych w produkcji. Niewątpliwie musiało to mieć duży wpływ na podniesienie się gospodarki rolniczej danego regionu. Wreszcie liczne wycieczki zarówno indywidualnych chłopów, jak i członków spółdzielni produkcyjnych i pracowników PGR oraz młodzieży wiejskiej grupującej się w ZMW odwiedzają uczelnię, zapoznają się z poletkami doświadczalnymi i dotychczasowymi osiągnięciami katedr produkcyjnych, aby przywieźć je na swój teren, do swoich gospodarstw.

Większość pracowników naukowych należy do Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Tam współpracuje przy układaniu programu działalności Towarzystwa, opracowuje referaty, przeprowadza konsultację z terenowymi lektorami, a młodzi pracownicy prowadzą akcję oświatową w terenie.

To samo można powiedzieć o Naczelnej Organizacji Technicznej i Stowarzyszeniu Inżynierów i Techników Rolnictwa. Pracownicy katedr przedmiotów podstawowych, jak zoologii, botaniki, fizyki, matematyki, chemii i fizjologii roślin od samego początku współpracowały z Wojewódzkim Ośrodkiem Doskonalenia Kadr Oświatowych (WODKO), a obecnie utrzymują kontakt z ośrodkami metodycznymi. Niektóre katedry znów, szczególnie zaś Botaniki i Zoologii, pracują w Lidze Ochrony Roślin.

Dużo uwagi poświęca się popularyzacji wiedzy rolniczej. W tym celu wielu pracowników publikuje różne artykuły z dziedziny rolniczej w popularnych czasopismach szeroko rozchodzących się po wsiach regionu północnego. Na specjalną wzmiankę zasługuje rolniczy tygodnik wychodzący w Olsztynie pt. „Nowa Wieś”, który początkowo był dodatkiem do miejscowego dziennika — „Głosu Olsztyńskiego”. Są również ogłaszane drukiem popularne broszury zawierające praktyczne wskazówki dla rolników danego terenu. W druku znajduje się poradnik dla rolników regionu północno-wschodniego, który został opracowany przez zespół naszych pracowników naukowych. Wreszcie uczelnia przekazuje swoje osiągnięcia poprzez pogadanki radiowe i reportaże.

Różne są formy współpracy z terenem i obecnie zamierza się przy rektoracie powołać specjalną komórkę organizacyjną, która będzie kierowała tą współpracą i koordynowała pod tym względem działalność poszczególnych katedr.